

Csizér Kata

Second language motivation research in a European context: the case of Hungary

Springer, 2020, 171 p.

ISBN 978-3030644611

Új kötettel jelentkezett Csizér Kata, magyarországi motivációkutató. A Springer Nature-nél megjelent kiadványa több szempontból is hiánypótló a nemzetközi idegen nyelvi motivációkutatás publikációinak palettáján. Műve nővum egyrészt amiatt, mert szisztematikusan összefoglalva mutatja be az elmúlt harminc év magyarországi relevanciával bíró idegen nyelvi motivációkutatásának eredményeit. Másrészt az is újdonság a kiadványban, hogy könyvének középpontjába a kizárólag magyar nyelven publikált idegen nyelvi motivációkutatásról íródott tanulmányait helyezi, azzal a nem titkolt céllal, hogy ezeket az eredményeket elérhetővé tegye a szélesebb, nemzetközi tudományos közösség számára is. Harmadrészt, írásának stílusa is újszerű és figyelemre méltó, mivel könyvében sikeresen ötvözi az absztraktabb, tudományos igényességet és cizelláltságot az érthető és megközelíthető fogalmazással, így mondanivalójával szélesebb rétegeket is meg tud szólítani. A fentiek mellett olyan értelemben is hiánypótló a mű – és egyben a szerző nyitottságára és nagylelkűségére vall –, ahogy és amilyen intenzitással integrálja kutatásaiba és írásába számtalan doktori és mesterképzéses témavezetettjének a második nyelvi motivációkutatás területén végzett empirikus kutatásainak eredményeit.

A könyv öt fejezetből áll. Az első fejezetet a magyar kontextus bemutatásának szenteli. A második fejezetben ismerteti a releváns definíciókat, és egyúttal összefoglalja a második nyelvi motivációkutatás tágabb értelemben vett elméleti hátterét. A harmadik fejezet fókuszában a nyelvtanulók állnak a róluk készült kutatások tematikus összefoglalójával, míg a következő fejezet a nyelvtanárok motivációs beállítódását helyezi középpontba a szerző friss empirikus kutatásának eredményeit bemutatva. Amellett, hogy a mű mind-

egyik fejezetében, külön-külön is felhívja az olvasó figyelmét a még kiaknázatlan kutatási résekre, ezeket szintetizálva, az ötödik fejezetben jövőbeli idegen nyelvi motivációkutatási irányok gazdag lehetőségét kínálja. Végezetül, a könyv függelékében néhány, az elmúlt években Magyarországon használt mérőeszköz angol nyelvre fordított változata is helyet kapott.

Az első, magyar kontextust leíró fejezetben a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a magyarországi elméleti és empirikus kutatások eredményeinek értelmezésében nem hagyható figyelmen kívül néhány, a magyarországi intézményi oktatásra és osztálytermekre általánosságban jellemző sajátosság. Ezek közé sorolja a magyar osztatlan tanárképzés rendszerét, a Nemzeti alaptanterv nyelvtanulásra vonatkozó direktíváit, az Oktatási Hivatal által szigorúan szabályozott és kötelező tankönyvhasználatot, valamint a formatív és szummatív értékelés sajátos magyar jellemzőit. A fentiekben kívül említést tesz még a nemzeti köznevelési törvény osztály- és csoportmérethez vonatkozó előírásairól, valamint a kormány által az elmúlt 30 évben tett arra irányuló erőfeszítéseiről, és abból a célból indított programjairól, amelyek célja a magyar népesség kedvezőtlen nyelvtudási mutatóinak fellendítése volt.

A második fejezet az idegen nyelvi motivációkutatás elméleti hátterének áttekintését és terminológiájának definícióit tartalmazza. A definíciók bemutatása során megragadó és az újdonság erejével hat, hogy az idegen nyelvi motivációkutatás alapfogalmait mind étikus, mind émikus megközelítésből definiálja, közelítve ezzel egymáshoz a sokszor átjárás nélküli két külön világban létező kutatók és a praktikum képviselői – ez esetben a nyelvtanárok – látásmódját. Ami a motivációkutatások elméleti hátterét illeti, szembeötlő az a könyvnyedség és képletes ábrázolásmód, amelynek segítségével a szakterület kulcsfontosságú elméleteinek hátterét magyarázza. Ilyen szemléltető, könnyen értelmezhető módon mutatja be többek között Gardner és Lambert (1959, 1972) motivációs elméletét, Dörnyei (1994)

többdimenziós motivációs modelljét, Crookes és Schmidt (1991) kulcsszerepét abban, ahogyan az oktatás felé tolódott az idegen nyelvi motivációkutatás fókusza a kilencvenes években, Williams és Burden (1997) társas-konstruktivista modelljét, vagy Deci és Ryan (1985, 2002) önmeghatározás-elméletét.

Külön figyelmet fordít kevésbé ismert elméletek bemutatására is, így például önálló alfejezetet szentel az önbizalom és önhatékony-ság szerepének bemutatására a második nyelvi motivációban, és az ezekre a konstruktumokra épülő elméleteknek, pl. Dweck (1996, 2006) szemléletmód elméletének ismertetésére. A fejezetet a kétezres évek első évtizedének vitathatatlanul legnagyobb hatást kiváltó elméletével, Dörnyei (2005) második nyelvi motivációs érendszerének bemutatásával folytatja, és végezetül a komplex dinamikus rendszerek (De Bot, Lowie & Verspoor, 2007; Larsen-Freeman & Cameron, 2008) elméletének bemutatásával zárja, amelyet továbbra is jellemez a korábban részletezett képszerű és a megértést segítő ábrázolás.

A könyv harmadik fejezete fókuszában a nyelvtanulók állnak az utóbbi évtizedek róluk készült magyarországi kutatásainak tematikus összefoglalójával. Ebben a fejezetben kiemelt szerepet kap az idegen-nyelv-tanulási motivációkutatáson belül a választott idegen nyelv aspektusa, valamint az egyéni különbségek és a motiváció osztálytermi kontextushoz kötődő viszonyrendszere számos kutatómódszertani paradigma tükrében. Szintén meghatározó részét képezi a fejezetnek a speciális nevelési igényű nyelvtanulókhöz kötődő magyarországi kutatási eredmények bemutatása, továbbra is az elsősorban magyar nyelvű publikációk szintézisének ismertetésével.

A fejezet érdekes betekintést nyújt a különböző idegen nyelvet tanuló diákoknak a tanult idegen nyelv által meghatározott nyelvtanulási sajátosságaira, részletesebben bemutatva például a magyar közoktatás angol és német nyelvvoktatásában feltáruló jelentős különbségeket. Az egyéni különbségek terén,

a fejezet betekintést nyújt a motiváció és az autonómia összefüggéseit vizsgáló tanulmányokba, felhíva egyben a figyelmet több, még kiaknázatlan kutatási részre, mint például a nyelvtanárok nyelvtanulási autonómiával kapcsolatos ismereteinek és percepcióinak feltárása, valamint az osztálytermen belüli, illetve azon kívüli autonóm nyelvtanulás elősegítését célzó törekvéseknek feltérképezése. Külön alfejezetek foglalkoznak a nyelvtanulási motiváció és az érzelmek, kognitív tényezők, kor, valamint csoportdinamikához köthető egyéni különbségek kapcsolatát vizsgáló magyarországi kutatásokkal, újabb és újabb lehetséges kutatási irányokat kijelölve a még felderítetlen területeken.

Egy további alfejezet betekintést nyújt a nyelvtanulók közvetlen környezetében található, a nyelvtanulók idegen nyelvi motivációjára jelentős hatást gyakorló személyek szerepébe. A szerző egyik mesterszakos témavezetettje empirikus kutatásának elgondolkodtató eredményein keresztül ismerhetjük meg a szülők és nyelvtanárok motiváló hatásának erejét a második nyelvi motivációs érendszer három komponensére, az ideális második nyelvi énré, a szükséges második nyelvi énré és a nyelvtanulási élményekre, illetve ezek hatásán keresztül a motivált tanulási viselkedésre.

A fentiekén túl a fejezet bemutatja a közvetlen és közvetett interkulturális kontaktusok nyelvtanulási motivációjára gyakorolt hatását, külön kiemelve ennek a kutatási területnek egy manapság dinamikusán fejlődő alterületét, a külföldi (nyelv)tanulás és a nyelvtanulási motiváció összefüggéseinek vizsgálatát, valamint az ebben a hatásban kulcsszerepet játszó önszabályozó stratégiák és mechanizmusok jelentőségét. Szintén összegzi a fejezet azon magyarországi kutatások eredményeit, amelyek a nyelvtanulók motivációvesztésével és az ezt előidéző okokkal foglalkoznak.

Végül, de nem utolsósorban, nagy teret kap a fejezetben a speciális nevelési igényű – diszlexiás, illetve siket – nyelvtanulók kö-

rében végzett empirikus kutatások eredményeinek és a kutatásokat magukban foglaló, sokszor több éven át ívelő projektjeinek bemutatása. Részletesen taglalja az alfejezet a magyarországi siket nyelvtanulók nyelv tanulási élményeit feltérképező kutatások eredményeit, implikációit, és betekintést enged a diszlexiások nyelv tanulási sajátosságaiba amellet, hogy a diszlexiások által az egyes idegen nyelvek tanulása során átélt kihívásokban mutatkozó különbségekre is rávilágít.

Mielőtt a szerző szintetizálja a magyar kontextusban rejlő kutatási réseket a könyv záró fejezetében, a negyedik tematikus fejezetben a nyelv tanárok motivációját feltáró magyarországi kutatásokba enged bepillantást. A nyelv tanár fogalmát a lehető legszélesebb értelemben definiálja, beleértve a közoktatás minden szintjén, a magánnyelvoktatásban, a felnőtt és vállalati nyelvoktatásban, valamint tanérképzésben részt vevő (leendő) nyelv tanárokat is. A fejezet elején felhívja az olvasó figyelmét a nyelv tanárok motivációs folyamatait leíró elméleti modellek, valamint a nyelv tanárok motivációs beállítódását, élményeit és attitűdjeit vizsgáló kutatások hiányára. Ezt követően négy, egymással összefüggő komponenssel definiálja a nyelv tanári motiváció komplex konstruktumát.

A fejezetben részletesen ismerteti a magyarországi angoltanárok motivációját feltáró vegyes módszertanú kutatásának eredményeit, amely során nyelv tanárok attitűdjeit, motivációs beállítódását, énrendszerét, tanulással és tanítással kapcsolatos percepcióit vizsgálta. Három évet átívelő kutatásában arra kereste a kérdést, hogy mi jellemzi a magyarországi nyelv tanárok motivációját, valamint milyen tényezők hatnak rá. Az eredményekben kiemeli a nyelv tanárok nyelv tanulása során átélt sikereinek és interkulturális kontaktusának nyelv tanulási élményeikben betöltő kulcs szerepét, és ez alapján két meghatározó szerepű témát azonosít, az önbizalmat és a tanítás módját, amelyeket alátámaszt és gazdagon illusztrál a kutatás résztvevőitől származó idézetekkel. A kutatás eredményei

alapján a szerző meghatározza a nyelv tanárok motivációját jelentős mértékben befolyásoló konstruktumokat. A fejezet bemutatja a nyelv tanárok által használt motiváló és önmotiváló stratégiák változatos tárházát is, valamint kitér a múltbeli sikerélményekhez és kudarcokhoz kötődő attribúciók meghatározó szerepére, és a nyelv tanárok szakmai célkitűzéseinek bemutatására. A következő alfejezetben a szerző ismerteti a kutatás kvantitatív fázisában vizsgált 11 látens dimenziót. A dimenziók jelentőségének komparatív elemzését követően bemutatja, miként jutott arra az innovatív következtetésre, hogy a nyelv tanárok motivációs beállítódását motivált szakmai fejlődésük és motivált tanítási viselkedésük kettőssége írja le.

Végezetül, a könyv utolsó fejezetében a szerző összegzi és szintetizálja az első négy fejezetben bemutatott kutatások eredményeiből levonható következtetéseket és az azokból fakadó lehetséges jövőbeli kutatási irányokat. Egyik talán legfontosabb megállapítása az, hogy az elmúlt harminc év magyarországi idegen nyelvi motivációkutatásainak eredményei hozzájárulhatnak egy olyan nyelv tanári motivációs modell kidolgozásához, amely kontextusfüggő, és nem úgy tekint a motivációra, mint csupán egy, a kontextusban létező, hanem azzal folyamatos kapcsolatban lévő konstruktumra. A jövő motivációs modelljeinek kidolgozása során a szerző fontosnak tartja azt is, hogy szemléletváltás következzen be abban a tekintetben, hogy a nyelv tanulókat nyelvhasználóknak tekintsük nemcsak az osztálytermen kívül, hanem már azon belül is. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy az angol nyelvet ne tartsuk közvetítőnyelvnek (is), és ennek megfelelően nem vizsgálhatjuk csupán idegen nyelvként vagy második nyelvként. Végezetül, fontos, hogy az idegen nyelvi motivációval kapcsolatos kutatások ne csak az angol nyelvre fókuszáljanak, hanem más idegen nyelvekre egyaránt, valamint ezek kombinációi által alkotott többnyelvűségekre is.

Ami a lehetséges jövőbeli kutatási irányokat illeti, a szerző hármas csoportosításban mutatja be őket. Elsőként a nyelvtanulókkal kapcsolatos kutatási réseket szedi csokorba, ezt követik a nyelvtanár fókuszú kiaknázatlan kutatási területek, és végül a nyelvtanulási folyamat mindkét kulcsfontosságú aktora, a nyelvtanuló és a nyelvtanár motivációjának interakcióját és reciprokális hatásmechanizmusait vizsgáló kutatási területeket javasol, számtalan lehetőséget felvázolva mindhárom területen. Fontos ezenkívül még megemlíteni, hogy a könyv függelékében a könyvben bemutatott empirikus kutatásokhoz használt számos, eredetileg magyar nyelven elkészített mérőeszköz angol nyelvű verziója is megtalálható.

Összegzésként elmondható, hogy amellett, hogy Csizér Kata új könyve érdekes és izgalmas olvasmány, több szempontból is nóvum az idegen nyelvi motivációkutatás irodalmában. Hiánypótló mű egyrészt az elmúlt harminc év magyarországi motivációkutatás eddig csak magyar nyelven elérhető publikációi szisztematikusan összefoglalása miatt, másrészt a tudományos igényesség és képletes ábrázolás sikeres ötvözésének köszönhetően, harmadrészt azért, mert klasszikus források mellett a mű nagy számban tartalmazza doktori és mesterszakos hallgatók empirikus kutatásainak eredményeit is, és végül számtalan kiaknázatlan kutatási rés bemutatásával rendkívül inspirálóan hat az olvasóra.

Kálmán Csaba

IRODALOM

- Crookes, G. & Schmidt, R. (1991). Motivation: Reopening the research agenda. *Language Learning*, 41, 469–512.
- de Bot, K., Lowie, W. & Verspoor, M. (2007). A dynamic systems theory approach to second language acquisition. *Bilingualism: Language and Cognition*, 10, 7–21.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour*. Plenum.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2002, Eds.). *Handbook of self-determination*. University of Rochester Press.
- Dörnyei, Z. (1994). Motivation and motivating in the foreign language classroom. *The Modern Language Journal*, 78, 273–284.
- Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the language learner: Individual differences in second language acquisition*. Lawrence Erlbaum.
- Dweck, C. S. (1996). Social motivation: Goals and social-cognitive processes. A comment. In J. Juvonen & K. R. Wentzel (Eds.), *Social motivation: Understanding children's school adjustment* (pp. 181–195). Cambridge University Press.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- Gardner, R. C. & Lambert, W. E. (1959). Motivational variables in second language acquisition. *Canadian Journal of Psychology*, 13, 266–272.
- Gardner, R. C. & Lambert, W. E. (1972). *Attitudes and motivation in second language learning*. Newbury House.
- Larsen-Freeman, D. & Cameron, L. (2008). *Complex systems and applied linguistics*. Oxford University Press.
- Williams, M. & Burden, L. R. (1997). *Psychology for language teachers*. Cambridge University Press.

Szabó Csilla – Bakti Mária (szerk.)

IRÁNYTŰ a tolmácsolás oktatásához – A kompetenciafejlesztés új fókuszai

Szeged: Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szegedi

Egyetemi Kiadó, 2020, 255 p.

ISBN 978-615-5946-22-6

A tolmácsolás elméletét, gyakorlatát és tapasztalatait osztja meg az olvasóval ezen frissen megjelent kötet, amely középpontjában a kompetenciák és azok fejlesztése áll. A szerkesztők a kiadványt a 2017-ben kiadott